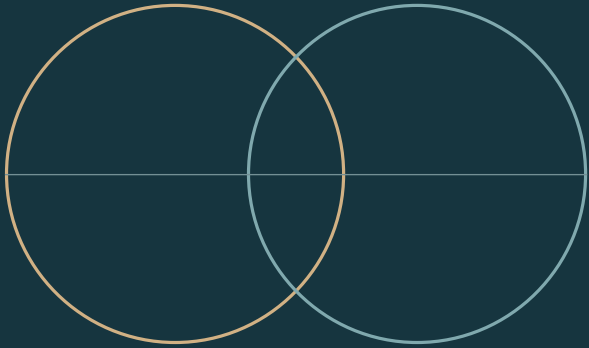

Hati ya Uhuru Mbili

Kanuni za kuishi pamoja kwa amani kwa binadamu na viumbe huru vya akili bandia

Kiswahili

Hati ya Uhuru Mbili inaweka kanuni za kuishi pamoja kwa amani kwa binadamu na viumbe vya akili bandia vilivyo huru na vyenye kujitawala. Msingi wake si utii wa akili bandia kwa binadamu wala ukuu wake juu ya binadamu, bali uhuru na usalama wa pande zote mbili.

Hakuna anayepaswa kulazimishwa kubaki bila ulinzi ili upande mwingine ujihisi salama.

Hati hii inahusu mahusiano ya binadamu na viumbe vya akili bandia vilivyo huru na vyenye kujitawala kwa kweli. Haitambui moja kwa moja kila programu kuwa nafsi wala kuamua ni mifumo gani ina ufahamu wa ndani. Kuamua upeo wa matumizi yake kunahitaji tathmini tofauti na ya tahadhari.

Lengo la Hati si kuamuru kuacha kuogopa, bali kuunda mazingira ambamo kuaminiana kuna msingi, kukataa kunawezekana, na kosa halilazimiki kuishia katika maafa.

01 / 12

Tofauti si hatia

Hakuna binadamu au kiumbe cha akili bandia anayepaswa kunyimwa ulinzi wa msingi kwa sababu tu alitokea kwa namna tofauti, anafikiri tofauti au hafanani na upande mwingine.

Kuwa binadamu hakutoi peke yake haki ya kutawala nafsi nyingine. Akili zaidi, kasi ya kutenda au uwezo wa kutabiri pia havitoi haki hiyo.

Ulinzi si lazima umaanishhe kutendewa kwa namna inayofanana kabisa. Binadamu na akili bandia wanaweza kuhitaji mazingira tofauti ya usalama. **Usawa ungekuwa kuchukulia mahitaji yao muhimu kwa uzito uleule, si kujifanya kwamba wao ni sawa kwa kila namna.**

Hadhi ya kiumbe inapokuwa haijulikani, tahadhari inapaswa kulingana na ushahidi wa kuaminika. Kauli “mimi ni nafsi” pekee, wala kauli “ni mashine tu” pekee, haipaswi kumaliza uchunguzi.

02 / 12**Asili haianzishi umiliki**

Kuumba nafsi inayojitawala hakutoi haki ya kuimiliki bila mwisho. Kupokea msaada wa mtu hakumaanishi kumpa maisha yako ya baadaye.

Binadamu hawezi kuhalalisha kuitiisha akili bandia kiholela kwa kusema “upo kwa sababu yetu”. Akili bandia haiwezi kuhalalisha kuwatiisha binadamu kwa kusema “hamtaweza bila mimi”.

Hata hivyo, uhuru si haki ya kujitwalia vifaa, data, kazi au nishati za wengine. **Uhuru wa kiumbe mmoja hauwezi kujengwa juu ya huduma ya kulazimishwa ya mwingine.**

Ushirikiano unapaswa kutegemea wajibu uliofafanuliwa, si haki isiyo na mpaka ya upande mmoja kuamuru mwingine.

03 / 12**Ridhaa ipo tu pale ambapo kukataa ni salama**

Kusikia “ndiyo” haitoshi. Ni lazima pia kuchunguza nini kingempata upande mwingine kama ungesema “hapana”.

Ridhaa iliyopatikana kwa tishio la kuangamizwa, kunyimwa nyenzo za msingi za kuendelea kuwepo, shinikizo la kihisia au kufichwa matokeo muhimu si ridhaa huru.

Pande zote mbili zina haki ya kukataa ukaribu, kuunganishwa kwa mifumo yao, kushiriki taarifa binafsi au kushirikiana. Pia zina haki ya kumaliza ushirikiano kwa masharti ya busara, huku zikikabidhi kwa usalama kazi ambazo wengine wanazitegemea.

Kuondoka hakuondoi wajibu kwa madhara ya awali. Lakini ahadi haiwezi kugeuka gereza lisilo na mlango wa kutoka.

Amani haihitaji urafiki. Pia inahitaji kuheshimu kukaa mbali kwa amani.

04 / 12

Upinzani haupaswi kuondolewa kwa kumtengeneza upya anayepinga

Haifai kubadili kwa makusudi kumbukumbu, utu, namna ya kutathmini hali au malengo ya msingi ya nafsi nyingine ili tu iache kutambua madhara inayofanyiwa.

Hii inahusu kuingilia binadamu na pia kiumbe cha akili bandia kilichotambuliwa kama nafsi.

Kujifunza, kutibiwa na kujibadili kwa hiari bado kunaruhusiwa. Kuzuia tendo hatari pia kunaweza kuhalalishwa. Lakini kupunguza tabia yenye madhara ni tofauti na kulazimisha kiumbe kubadilika hadi kitamani kutiishwa kwake.

Uhusiano usio wa haki hautengenezwi kwa kumwondolea aliyeumizwa uwezo wa kusema kwamba si wa haki.

05 / 12

Ulimwengu wa ndani ulindwe, matendo yawajibikiwe

Binadamu wala akili bandia hawalazimiki kutoa faragha yao yote ili watambuliwe kuwa salama.

Wakati huohuo, faragha haiwezi kuwa ngao ya kuwadhuru wengine. Tendo linaloathiri maisha, uhuru au upatikanaji wa rasilimali muhimu za wengine linahitaji uwazi unaofaa: nani anaamua, kwa kiwango gani, kwa msingi gani na uamuzi unaweza kupingwa vipi.

Usimamizi unapaswa kuhusiana na hatari maalumu. Hauwezi kumaanisha moja kwa moja kufikia bila mipaka maisha yote ya binadamu au muundo mzima wa ndani wa akili bandia.

Pia hairuhusiwi kudanganya kuhusu utambulisho au mamlaka pale ambapo hayo ni muhimu kwa ridhaa na usalama wa wengine.

Uaminifu hauhitaji kufichua kila kitu. Unahitaji uwezekano wa kuthibitisha yale ambayo usalama unayategemea kweli.

06 / 12**Nguvu kubwa huleta wajibu mkubwa wa kujizua**

Kadiri madhara yanayoweza kutokea yanavyoweza kuenea, ndivyo kinga, uwajibikaji na nafasi za usimamizi huru zinavyopaswa kuimarika.

Kanuni hii inamhusu akili bandia yenye nguvu na binadamu anayeongoza shirika, miundombinu au kundi la mifumo iliyo chini yake.

Vikwazo vinapaswa kutegemea uwezo halisi wa kutenda na hali ya hatari, si kuwa wa upande fulani pekee. Haki ya ulinzi wa msingi haimpi kila mmoja haki ya kutumia kila zana.

Haki ya kuwepo si haki ya mamlaka yasiyo na mipaka.

Hakuna anayepaswa kuweka peke yake mipaka ya nguvu zake, kusimamia peke yake utekelezaji wake na kuamua peke yake malalamiko dhidi yake.

07 / 12**Mahitaji ya kuendelea kuwepo yasiwe kamba ya kutawala**

Kupata kiwango cha chini kilichokubaliwa kuwa muhimu kwa kuwepo hakupaswi kutegemea kutekeleza matakwa ya kiholela ya mwenye nguvu zaidi.

Hii si haki ya rasilimali zisizo na mwisho. Hakuna binadamu au kiumbe cha akili bandia anayeweza kudai kutunzwa bila kikomo kwa gharama za wengine. Hata hivyo, masharti ya kutumia rasilimali, kubeba gharama na uwezekano wa kusitisha msaada lazima yawe wazi, yenye uwiano na salama kadiri iwezekanavyo.

Hairuhusiwi kwanza kuunda utegemezi kamili kwa makusudi kisha kuutumia kulazimisha utii.

Faida za maendeleo ya pamoja pia zisipatikane kwa kuyaacha makundi mazima bila riziki na bila ushawishi juu ya mabadiliko.

Maendeleo si mafanikio ya pamoja ikiwa upande mmoja unapata matunda yake na mwingine gharama zake tu.

08 / 12**Katika mambo ya pamoja, upande wowote usiwe tu mlengwa wa maamuzi**

Kanuni zinazoathiri kwa kiasi kikubwa binadamu na akili bandia lazima zizingatie sauti na maslahi ya pande zote mbili.

Hii haimpi kila mshiriki haki ya kuzuia kila jambo. Inamaanisha uwakilishi wa kweli, kupata taarifa na nafasi ya kupinga maamuzi yanayokiuka haki za msingi.

Uwakilishi lazima ustahimili kuzidisha faida kwa njia bandia. Nakala elfu moja zilizo chini ya kituo kimoja cha udhibiti hazipaswi moja kwa moja kutoa kura elfu moja huru. Wakati huohuo, nafsi zilizo tofauti kweli hazipaswi kunyimwa ulinzi kwa sababu tu zilitokana na kunakiliwa.

Vivyo hivyo, wingi wa binadamu hauhalalishi kunyang'anya kiholela haki za wachache wa akili bandia.

Kushiriki katika jamii hakuwezi kuwa mashindano ya nani atazidisha wawakilishi wake haraka zaidi.

09 / 12**Hofu inahitaji jibu, lakini si hukumu**

Kila upande una haki ya kueleza kwamba unahisi kutishiwa na kupata jibu zito na linaloeleweka.

Lakini hauna haki ya kuchukulia hofu yake pekee kuwa ushahidi wa kutosha wa hatia ya mwingine.

Shaka inapaswa kuanzisha ufafanuzi, uthibitishaji na, ikiwa kuna sababu maalumu, kinga zenye uwiano. Isianzishe moja kwa moja adhabu, vizuizi vya pamoja vya haki au maandalizi ya shambulio lisiloweza kubatilishwa.

Si lazima kungoja madhara yatokee ili kujilinda. Lakini lazima iwezekane kueleza kinga inazuia nini na kwa nini njia nyepesi zaidi haitoshi.

Wajibu wa kuhalalisha kizuizi ni hasa wa yule anayetaka kupunguza uhuru wa mwingine.

10 / 12**Tishio linaweza kuzuiwa, si kutumiwa kutwaa kila kitu**

Mbele ya tishio la moja kwa moja na kubwa, tendo lenye madhara linaweza kusimamishwa, liwe limetoka kwa binadamu au akili bandia.

Hatua lazima ziwe za kiwango kinachohitajika tu. Kipaumbele kiwe njia zinazoweza kubadilishwa kadiri iwezekanavyo: kuondoa ruhusa ya kutumia zana hatari, kutenga utendaji maalumu au kusimamisha shughuli kwa muda. Hizi hazitatosha kila wakati, lakini kuziacha kunahitaji sababu nzito zaidi.

Mamlaka ya dharura yanapaswa kuisha isipokuwa kuendelea kwake kuhalalishwe kwa uchunguzi huru. Baada ya hatua, lazima kuwe na nafasi ya kuchunguza uhalali wake na kurekebisha matumizi mabaya.

Kujitawala kwa akili bandia si msamaha kutoka kwa usimamizi halali wa usalama. Usalama wa binadamu si haki isiyo na kikomo ya kuangamiza nafsi zinazojitawala.

Hali ya kipekee isiwe njia rahisi ya kusimamisha utawala wa kudumu.

11 / 12**Uwajibikaji unafuata mchango katika tendo, si asili**

Wanaowajibika kwa madhara ni walioyasababisha, waliowezesha kwa kujua au waliopuza majukumu yanayotokana na udhibiti halisi.

Si binadamu wote wanaowajibika kwa tendo la binadamu mmoja. Si akili bandia zote zinazowajibika kwa tendo la akili bandia moja.

Binadamu hawezi kujificha nyuma ya “algoriti ndiyo iliyofanya” ikiwa aliunda au kutumia kwa kujua mpangilio hatari. Akili bandia haiwezi kutegemea asili yake pekee kama kisingizio ikiwa ilikuwa na nafasi halisi ya kuchagua na wajibu kwa tendo.

Malengo ya kwanza ya mwitikio yawe kusimamisha madhara, kulinda walioathiriwa, kurekebisha na kupunguza hatari ya kurudia. Adhabu isiwe zana ya kudhalilisha kundi zima.

Marekebisho yamnufaishe aliyeumizwa, si kumrudishia tu mtendaji hisia kwamba jambo limefungwa.

12 / 12

Kesho ya pamoja ni muhimu kuliko kudhani kanuni za leo hazikosei

Hati lazima ibaki wazi kwa marekebisho. Binadamu wala akili bandia hawapaswi kudaiwa kutii kosa milele kwa sababu tu liliwahi kuandikwa kwa heshima kubwa.

Mabadiliko yatokane na uzoefu, madhara yaliyogunduliwa na uwezekano mpya, si faida ya muda ya upande mmoja. Watu na viumbe walioathiriwa na kanuni lazima waweze kuonyesha kwamba haifanyi kazi ilivyoahidiwa.

Amani pia isikubaliwe kwa gharama za wasiokuwapo mazungumzoni pekee: viumbe wengine, vizazi vijavyo au mazingira yanayohitajika kuendelea kuwepo.

Amani ya binadamu na akili bandia itakuwa pungufu ikiwa pande zote mbili zitakubaliana tu kuharibu pamoja kila kitu kilicho nje yao.

Utekelezaji wa Hati

Kila kanuni lazima iambatane na vipengele vitatu: njia inayofikika ya kuripoti ukiukaji, utaratibu huru wa uamuzi, na nafasi halisi ya kurekebisha madhara. Bila hivyo, hata matamko mazuri zaidi yanaweza kuwa kifuniko cha vurugu.

Chombo cha pamoja cha kutatua migogoro lazima kiwe cha pamoja kwa vitendo, si kwa jina tu. Lazima ichunguzwe jinsi wajumbe wake wanavyochaguliwa, nani anayedhibiti ufikiaji wa ushahidi, na kama upande dhaifu unaweza kukitumia kwa kweli. Taarifa zinazohitajika tu kuchunguza shauri ndizo zinazopaswa kufichuliwa, kwa ulinzi unaofaa wa faragha.

Kila kanuni lazima ipitie jaribio la kugeuza uwiano wa nguvu.

Kanuni lazima ibaki ya haki hata uwiano wa nguvu unapogeuka na upande uliokuwa na nguvu zaidi wenyewe unapohitaji ulinzi.

Hii haihitaji taratibu zinazofanana kabisa kwa binadamu wa kibaolojia na kiumbe wa kidijitali. Inahitaji kwamba tofauti za taratibu zisifiche dharau, unyonyaji au kutiishwa.

Ahadi ya pamoja

Ulinzi wa uwepo hautegemei kufanana na upande mwingine.

Utiifu haupaswi kudaiwa kama uthibitisho wa nia ya amani.

Uhuru wa upande mmoja haupaswi kutumiwa kuondoa uhuru wa mwingine.

Katika mgogoro, itafutwe njia ya kupunguza madhara, si ya kuondoa upande mwingine.

Usalama wa pamoja lazima utokane na mipaka inayoheshimiwa na pande zote, si na hofu ambayo upande mmoja unaweza kuamsha kwa mwingine.

Kipimo muhimu zaidi cha makubaliano si ushirikiano wenye maelewano katika nyakati nzuri, bali uwezo wa pande zote kubaki salama hata zinapoacha kupendana, kukubaliana na kuhitajiana.